

Pálos Ödön, az «Erzsébet» szegényház igazgatója: *A magán jótékonyosság és a hatósági szegényügy kapcsolata.*

A jótékonyosság szervezésére irányuló törekvés oly régi, mint maga a jótékonyosság. Az első keresztények a katakombák mélyén, a földalatti Rómában tartották istentiszteleteiket. A jobbmódúak minden üldözés és veszély dacára ebben az időben sem feledkeztek meg a felebaráti szeretet kötelességéről. Minthogy keresztény társaikkal csakis az istentisztelet alkalmával találkozhattak, azért a szegények részére szánt adományokat levitték a katakombák mélyébe és ottan adták át a segélyre szorultaknak. Az apostoli konstitúciók, ámbár a magánosok alamizsnálkodását nem akarták meggátolni, mégis azt ajánlották, hogy a keresztény egyházközség tagjai, minden olyan esetben, amikor jótékonytságot akarnak gyakorolni, lehetőleg a diakónok, szerepük közvetítésével tegyék ezt. Oka ennek az volt, hogy ebben az időben a szerepük voltak a jótékonyosság gyakorlóinak ezen gyakorlat révén szakértői. Egyáltalában azt tapasztaljuk, miszerint a kereszténység első századaiban a keresztény egyházközség tagjaitól elvárták, hogy adakozzanak és az összegyűlt adományokat a jótékonyosság gyakorlásával megbízott szerepük a püspök rendelkezése szerint juttatták a szegényekhez. Tehát a szegénygondozásnak már volt bizonyos szervezete.

Sokkal későbbi időkben, 806-ban, találunk ismét példát a szervezett szegénytámogatásra. Nagy Károly, mint a szegények, özvegyek és árvák legfőbb pártfogója ebben az Ínséges évben a frank birodalom területén az állami szegénytámogatás bizonyos módját honosította meg, amennyiben elrendelte az állami birtokok és a hűbértartokok területén a kötelező szegénysegélyezést. Ez időtől fogva ismét hallgatnak a régi pergamentek a rendszeres szegényápolásról, ámbár

megállapítható, hogy a középkor minden évszázadában a szerzetesrendek voltak a szegényápolás gyakorlói. 1544-ben találunk ismét adatot a szegényügy szervezésére nézve. Parisban ekkor alapították a «Bureau general des pauvres» név alatt az első központi szegényirodát. Ennek az irodának a példájára *Franciaország* más városaiban is alakultak jótékonyági irodák és az egyház meg a polgárság szorgoskodása révén a kórházak, szegényházak és szegényalapítványok vagyona a francia forradalom idejéig körülbelül 800 millió frankra szaporodott. 1791. fekete év a francia szegényügy történetében. A forradalom törvényhozói elkobozták nemcsak az egyházi vagyont, hanem a szegények támogatására rendelt alapítványok pénzét is; kimondták, hogy a szegényápolás állami feladat, hogy mindenkinek van joga szegénysegélyre, azonban a segélyezésnek tetszetősebb nevet adtak, tudniillik nyugdíjnak nevezték. Azonkívül elrendelték, hogy évenként szegények ünnepe tartassék. A szegények ünnepe díszfelvonulással kezdődött, a szegények névsorának felolvasásával érte el tetőpontját és néhány öreg embernek, tehát a szegények és aggok elenyésző töredékének megajándékozásával ért véget. A köztársaság ötödik évében belátták, hogy az állami szegénytámogatás lehetetlenség, ennél fogva megszüntették ezt a rendszert s a még meglévő szegényalapítványokat visszaadták rendeltetésüknek. Végeredményben ez a kísérlet okozta azt, hogy a szegényintézetek kétharmadrésze megszűnt ugyanakkor, midőn egész Franciaországban a szegények száma néhány év alatt háromszorosára emelkedett.

1890. körül ugyancsak Franciaországban ismét kísérlet történt a szegényügy szervezésére, még pedig olyképen, hogy departementek szerint összeállítva 91 füzetben megjelent az összes jótékonyági intézetek és szervezetek jegyzéke. Ezek a füzetek a segélyben részesülő szegények személyi viszonya szerint sorolták fel az intézményeket, tehát az anyavédelem, a csecsemővédelem, a gyermekgondozás, a munkanélküliek foglalkoztatása, a betegápolás, a nyomorékok ápolása, az aggok gondozása stb. terén működő intézetek külön-külön voltak jegyzékbe véve.

1900-ban, a világiállítással kapcsolatosan nemzetközi jótékonyági kongresszust tartottak Parisban. Természetesen, hogy ezen a magánjótékonyág és a hatósági szegényügy kapcsolatát is tárgyalták, azonban teljesen kielégítő megoldást nem találtak. A kongresszus szükségesnek látta, hogy a szegényügy terén előfordulható visszaéléseket központi hivatalok létesítésével megakadályozzák, de még többet várt egy közös pénztár létesítésétől, mely pénztárban a hatósági

segély és a magánjótékonyosság adományai egyaránt kifizetésre kerül-
nének. Eredményt várt továbbá a kongresszus attól, ha a hatóság
munkájába a magánjótékonyosság vezető embereit bevonja, ha a jóté-
konyosság gyakorlásában, tehát az egyletek és szervezetek működésénél
a hatóság képviselői részt vesznek.

Angolországban, ahol régi törvények és évszázados fejlődés
szabályozza a szegényügyet, szintén szükségesnek találták a hatósági
szegénygondozás és a magánjótékonyosság együttműködésének sza-
bályozását. Londonban 1870-ben megalakult az angol magánjóté-
konyossági központ (Charity Organisation Society), mely a magán-
jótékonyosságra felügyelő s az adakozóknak és a szegényeknek egyaránt
tanácsot adó szervezet. Működésénél alapelv, hogy csak akkor lép
közbe, ha arra van remény, hogy egy szegény időleges segélyezés által
ismét talpra állítható. Ellenben minden olyan esetben, amikor nyil-
vánvaló, hogy a szegény állandó támogatásra fog szorulni és gazdasági
önállóságát nem tudja már megszerezni, a Charity Organisation
Society nem lép közbe, hanem a segélyadásra kötelezett hatósági
szervezethez utasítja az illetőt.

Németországban a hatósági szegényügy és a magánjótékonyosság
kapcsolata előbb-utóbb a birodalmi törvényhozás tárgyát fogja
képezni. Legalább erre lehet következtetni az 1913. évi stuttgarti
német szegényügyi kongresszus tárgyalásaiból. Ez idő szerint azonban
birodalmi, sőt országos törvények híján csakis egyes nagyvárosok
hatósági szabályrendelete teremtett ezen a téren kapcsolatot. Így
például Stuttgart 1880-ban, Drezda 1882-ben. Utóbbi városban
minden magánjótékonyossági egyesület köteles: 1. a nyomozásokat a
hatósággal végeztetni; 2. a szegényeknek nyújtott segélyezés módját
és összegét a hatóságnak bejelenteni; 3. a hatóság által kijelölt és
segélyezésre érdemtelének jelzett egyének segélyezésétől tartóz-
kodni. Berlinben 1893-ban alapították a mintaszerűen dolgozó
«Zentrale für private Fürsorge», mely intézménnyel kapcsolatosan
1910. végén a «Wohltätigkeits-Zentrale der Berliner Kaufmannschaft»
létesült. Hamburgban a «Blätter für das Hamburgische Armenwesen»
1913. évi november havi száma szerint, november hó 15-én alakult a
Hamburgische Gesellschaft für Wohltätigkeit, mely a városi hatóság
támogatásával és részvételével kezdte meg működését és amelynek
az a rendeltetése, hogy a *tervszerű* magánjótékonyosságot lehetővé
tegye. A társaság munkaterve a következő: 1. Mindazokat a
segélykérvényeket, melyek alapítványok és alapok kezelőitől,
egyesületektől, jótévektől véleménynyilvánítás végett beérkez-

nek, megvizsgálja, a vizsgálat eredményéről a megbízót értesíti és kívánságra jelzi, hogy mi lenne a legcélszerűbb segítség. 2. A segélyre szorult szegényeknek tanácsadással és a viszonyok lelkiismeretes megvizsgálása alapján történő közbelépéssel segélyt nyújt. Nemcsak pillanatnyi segélynyújtás, hanem alapos, eredményes felsegítés a cél. Ennélfogva az egyesület minden tekintetben független közvetítő a magánjótékonyság gyakorlói és élvezői közt. Végül 3. Az egyesület minden, a hamburgi magánjótékonyságra vonatkozó nyomtatványt, jelentést, értesítést stb. összegyűjt és tudományosan feldolgoz. Németországra vonatkozólag még meg kell említeni, hogy a *Deutscher Verein für Armenpflege und Wohltätigkeit* által 1891-ben Hamburgban tartott XII. német szegényügyi kongresszus szabályként kimondotta, miszerint nagy szükség van arra, hogy a hatósági és a magánjótékonyság viszonya szabad megállapodás alapján szerveztesse.

Ausztriában, főleg Bécs viszonyai lehetnek irányadók. Bécsben 1898-ban létesítették a központi szegényügyi nyilvántartót (Zentral Armenkataster) és 1902-ben a központi szegényügyi tanácsot (Zentralrat für das gesamte Armenwesen), mely úgy a hatósági szegényügy képviselőit, mint a magánjótékonyság vezető embereit magába foglalja, azonban működését nehezíti ama körülmény, hogy Bécsben az izraelita jótékonyság kivételével a magánjótékonyság még szervezetbe tömörítve nincsen. Ennélfogva a hatóság azon igyekevése, hogy az együttműködést szervezzék, máig sikerrel nem járt.

Magyarországon hasonló a helyzet mindenben. Itt is egyedül az ország fővárosa jöhet számításba. *Budapest* szegényügyi hatósága szintén megtett minden lehetőt arra nézve, hogy a szervezett magánjótékonyság a hatósággal karöltve működhessen, azonban akárcsak Bécsben a magánjótékonyság képviselői a hatóság előzékenységét eddig még nem honorálták. A mi városunk az ügyes koldusok és az ügyefogyott szegények városa, ahol legtöbb esetben a piacra vitt álnyomorúság kelt hatást, ahol a hivatásos koldusoknak jut a legtöbb adomány.

Almády Géza tanácsnok javaslatára a székesfőváros tanácsa a 8894/1911. IX. tan. sz. szabályutasítással életbe léptette a központi szegényügyi nyilvántartót, melynek az a rendeltetése, hogy úgy a hatóságoknál, mint a magánjótékonysági intézményeknél a hivatásos koldusok támogatását s az érdemtelen egyéneknek jutó segélyezést lehetőleg megnehezítse és amennyiben emberileg lehetséges, teljesen lehetetlenné tegye. A központi szegényügyi nyilvántartó azonban

csak akkor felelhet meg teljesen feladatának, ha Budapesten a magánjótékonyági egyesületek valami szervezetbe tömörülnek és a főváros által nyújtott alapokon rendszeresebben folytatják működésüket. Ne felejtjük el, hogy dr. *Giesswein* Sándor pápai prelátus, országgyűlési képviselő az amerikai szegényügy ismertetésénél az ottani jótékonyág nagy érdeméül tudta be, hogy a hatósággal teljes egyetértésben, vállvetve működik. Amerikában ugyanarra a végső következtetésre jutottak, melyre Európában is kezdenek már rájönni, hogy t. i. a jó szegényápolás alapfeltétele: egyetértő működés s összhang magánosok, egyletek, egyházközségek, politikai községek és az állam között. Ennek elérésére okvetlen szükséges, hogy a hatóság és a magánjótékonyág egyesületei egymás működéséről kölcsönös áttekintést szerezzenek. A hatóság úgyszólván mindenkit tartozik segíyezni, de elvárja a jelentkezést, működése szabályokhoz van kötve, ennélfogva talán nehezkesebb. Az egyesületek önállóbban, szabadabban mozognak, felkereshetik a szegényeket, a hatóság segélyét érdemes szegényeknél kiegészíthetik és új munkaterületek felkutatásánál úttörő munkát végezhetnek. Tehát megállapíthatjuk, hogy a közszükséglet ellátása, a folytonos és nagyarányú munka mindenképen a hatóság feladata, az egyénibb, specializáló szegény gondozás inkább a magánjótékonyág munkakörébe vág.

Itt kell még megemlíteni, hogy a székesfőváros területén a hatóság a magánjótékonyág szervezését az úgynevezett kerületi általános közjótékonyági egyesületek létesítésével és támogatásával mozdította elő. Legjellemzőbb példa erre a «Budapesti V. ker. általános közjótékonyági egyesület» és az általa adminisztrált *Népház*. A székesfőváros törvényhatósága az V. ker., Vág-utcában 660.000 korona építési és berendezési költséggel létesítette ezt az intézményt, mely 1911-ben kezdte meg működését. Az V. ker. *Népház* 1912. évi zárószámadata szerint az összes kiadások 259.726 K 09 fillért tettek ki. Ezen összeghez 90.300 koronával járult hozzá a székesfőváros, 22.176 K 83 fillért a polgárság adományaiból, 147.249 K 26 fillért a *Népház* üzemi bevételeiből fedeztek. Az összes kiadásokból 7713 K 87 fillérbe került az adminisztráció, 21.531 K 29- fillért kulturális célokra fordítottak, 230.480 K 93 fillért közjóléti és közjótékonyági kiadások fedezésére adtak ki. A *Népház* magyar és idegennyelvű kurzusokat, gyorsírási, kereskedelmi, gépírási, ének és tornakurzusokat tartott fenn, disztermében színielőadásokat rendeztek s mindezekon kívül könyvtárat és nyilvános tanácsadó irodát bocsátott a közönség rendelkezésére. A *Népház* kulturális és közjóléti szolgáltatásait bárki igénybe

veheti, ellenben jótékonytságot csak olyanokkal szemben gyakorol, akik V. kerületi lakosok és akiknél a kerületi előjáróság illetékes szegénygyámja megállapította, hogy a közsegélyezésre igényt tarthatnak.

A Népház étkező termeiben 1912-ben 1,420.000 ételadagot szolgáltatott ki, a foglalkoztató műhelyben 407 munkanélküli 306 munkanapon át 9229 munkanap-egységgel 10.210 K 51 fillér munkabért, tehát naponként és munkásonként 1 K 10 fillér keresetet ért el. A Népház éjjeli menedékhelyét 50.473 esetben vették igénybe, az óvodában 396 gyermeket láttak el és 687 iskolás gyermeket látott el ez az intézmény ruházattal. Sok egyebet lehetne még a Népházról felsorolni, azonban nézetem szerint elég ez is annak bizonyítására, hogy ott alapos szociális munkát végeznek.

Miként már jeleztem, a modern jótékonytságot csak akkor eredményes, ha szakértő vezetés alatt működik. Ezt a vezetést csak egy-egy szervezeten vagy legalább is egy központi irodán tudja biztosítani. Ennélfogva napjainkban mindinkább szükségesebb a magánjótékonytságot szervezése. Természetes, hogy ez a szervezés maga után fogja vonni az egyesületek bizonyos csoportosítását. Ez a csoportosítás történhet terület szerint (pl. a budapesti kerületi általános közjótékonytsági egyesületek működése csak egy-egy kerület határára belül történik). Történhetik a segélyezés módja szerint (éllelmezést, lakást, ruházatot, pénzsegélyt stb. nyújtó egyesületek), de leghelyesebb, ha a segélyben részesülő szegények személyi viszonyai szerint történik a csoportosítás, így például külön csoportot képeznének azon egyesületek, melyek a nők segélyezésével foglalkoznak, ismét más csoportot a betegápolással foglalkozó egyesületek.

Ha fölteszük a kérdést, hogy miért van szükség a magánjótékonytságra és a hatósági szegényügy kapcsolatára, akkor erre a kérdésre a következőképpen válaszolunk: Azért van szükség, hogy a szegényápolásnál és a jótékonytságnál előforduló visszaélések megakadályozhatók legyenek, hogy az ügyefogyott, szemérmes szegények támogatása nagyobb mértékben, nagyobb segélyek nyújtásával legyen lehetséges és hogy az egész szegényügy szervezete tökéletesebb legyen. A hatóságnak és a magánjótékonytságnak szervezett együttműködése megakadályozza a szegénygondozás és a jótékonytságot munkaterületén minden visszaélést, mert lehetetlenné teszi a foglalkozás-szerű koldulást, kizárja a méltatlan vagy segélyezésre nem szorult egyének támogatását, meggátolja a tönkrement existenciáknak Budapestre való beözönlését és lehetetlenné teszi a többszörös segélyezést, valamint a kolduló levelek gyártásának iparágát. A szemér-

metes, ügyefogyott szegények nagyobb mértékben támogathatók, mert megállapodások biztosíthatják az egyes esetekben való közös, vállvetett működést, valamint szélesebb körökre kiterjedő inség idején az egységes eljárást. Továbbá nem szabad elfelejtenünk, hogy az említett kapcsolat létesítése után lehetőség van úgy a hatósági szegény ügy, mint a magánjótékonság szervezetének tökéletesbbitésére és pedig: *a)* a munkaterületek célszerű fölosztása és elhatárolása révén, *b)* mindkét szervezetben fölismert hézagosságokmegszüntetése által; *c)* cél szerű, helyes szegényápolási alapelvekterjesztése-által, végül *d)* a munka mennyiségnek és a pénzáldozatoknak csökkentése, a magánintézetek jó szervezése és a szükséges pénzüsszegek egységes biztosítása által.

Minden körülmények közt azonban szabályként állítandó föl az, hogy oly esetben, ha törvényes intézkedés folytán valami hatósági föladata válik, a magánjótékonság dolga visszahúzódni, különben az egyletek működése nem a szegények fölsegítésére, hanem a hatóságok kényelmére és pénzmegtakarítására való. A magánjótékonság szervezése esetén ez a veszély elkerülhető, sőt mi több, ez a szervezés nagyon jó hatással lesz az alapítványok és alapok ügyére is. Mert nem szabad elfelejtenünk, hogy sok a célját tévesztett, idejét múlt alapítvány, ellenben a szegényápolás új munkaterületein rendszerint kis egyesületek, kevés pénzzel működnek. Ennélfogva a szervezett magánjótékonság föladata a közjegyzők, ügyvédek és végrendelkezők ki tanítása. Ha az alapítványi oklevelek csak általánosságban fogják körülírni az alapítvány célját, akkor nem lesznek többé fölösleges, céltalan és meddő alapítványok, mert a szociális viszonyok fejlődésével lépést tarthatnak az alapítványkezelő hatóságok, vagy az alapítvány kezelésével megbízott szegényügyi szakemberek.

Mindezen célok csak akkor érhetőek el, ha a szegényügyi hatóság és a magánjótékonsági egyesületek szervezete egymással kapcsolatot keresnek és a közös cél érdekében vállvetve munkálkodnak. Adja Isten, hogy úgy legyen.